

Andrzej Fryś, Teresa Putek, Maria Skrzypiec

**O uroczystości w Andrychowie,
która mimowolnie stała się
końcową kłamrą
Dwudziestolecia Międzywojennego**

WSTĘP

Na dwa tygodnie przed wybuchem II Wojny Światowej, obchodzono w Andrychowie jubileusz dwudziestolecia Związku Inwalidów Wojennych. Głównym akcentem tej uroczystości było poświęcenie wykonanych z czarnego granitu tablic czczących obywateli Andrychowa i okolic, którzy polegli w latach 1914-1921, podczas I Wojny Światowej i Kampanii 1920 r.

W obliczu nieuchronnej II Wojny Światowej zarządzono w Polsce mobilizację powszechną dopiero 29 sierpnia 1939 r., a na prośbę zachodnich aliantów ogłoszenie jej odroczono do 31 sierpnia. Nawet jednak uwzględniając to, że Marszałek E. Rydz-Śmigły ogłosił mobilizację alarmową w sześciu okręgach wojskowych już 22 sierpnia, oraz to że wojna od pewnego czasu „wisiła w powietrzu” i tak można przypuszczać, że organizatorzy andrychowskiej uroczystości, którzy przecież przygotowywali ją znacznie wcześniej, nie zdawali sobie sprawy z tego, że uroczystość poświęcona pamięci ofiar jednej straszliwej wojny, odbywa się tak blisko wybuchu drugiej, o wiele straszliwszej.

Dopuszczalne jest zatem zawarte w tytule stwierdzenie, że był to mimowolny, acz wyraźny akcent zamykający Dwudziestolecie Międzywojenne.

OPIS UROCZYSTOŚCI

Uroczystość odbyła się we wtorek 15 sierpnia 1939 r. Zgodnie z tekstem zachowanego do dziś dnia zaproszenia protektorat nad nią objęli: płk. Aleksander Stawarz – Dowódca Garnizonu Wadowickiego, dr Franciszek Grzesik – Starosta Powiatowy w Wadowicach, Przewielebny Ksiądz Kanonik Klemens Tatar, Antoni Pająk – Prezes Zarządu Okręgowego Związku Inwalidów Wojennych Rzeczypospolitej Polskiej, Adam Wietrzny – Burmistrz miasta Andrychowa, Major Edwin Wagner – Prezes Zarządu Głównego Zw. In. Woj. R. P. Poseł na Sejm.

Przed lokalem Koła Związku Inwalidów Wojennych R. P. na ul. Koświtzky'ego (obecnie ulica 27 stycznia) około godz. 8.30 zebrali się jego członkowie, zaproszone organizacje i delegacje. Następnie po uroczystej Mszy Świętej, w kościele parafialnym w Andrychowie pochód przeszedł przed Magistrat gdzie o godz. 10.00 nastąpiło uroczyste odsłonięcie i poświęcenie pamiątkowych tablic ku czci poległych na wojnie o wolność Ojczyzny. Tablice były zamocowane na hakach po obu stronach drzwi wejściowych do Kapliczki Św. Floriana znajdującej się na Rynku przed Magistratem.

Dalszą częścią uroczystości było okolicznościowe przemówienie sędziego dr Aleksandra Bednarowskiego, jednego z członków Komitetu Honorowego uroczystości. Jak wspomina Andrychowianin starszego pokolenia pan Władysław Sztuka, w swojej mowie dr Bednarowski nawiązał m.in.: do groźby nadchodzącej wojny, roszczeniach Niemiec wobec Polski. Przypomniał głoszone przez Niemców tezy, iż Andrychów i takie wioski jak Inwałd czy Barwałd są to ziemie o korzeniach niemieckich. Kontynuując swoje przemówienie do zgromadzonych na Rynku dr Bednarowski nawiązał również do krążącej anegdoty niemieckiej, że gdzie jest pięciu Niemców tam już są „Wielkie Niemcy” a gdzie jest 5 paczek margaryny tam są ślady niemieckiej kultury. Trzeba niestety przyznać, że retoryka mówcy przypomina powszechne wówczas, nieco tromtadrackie sformułowania, „jesteśmy silni, zwarci i gotowi”, czy „nie oddamy ani guzika”.

Po przemówieniu około 11.30 goście wpisywali się do księgi pamiątkowej, po czym udali się na wspólny obiad. Zakończeniem uroczystości była zabawa ogrodowa, która rozpoczęła się o godz. 15.00.

Warto się przez moment zatrzymać nad historią i dalszymi losami kapliczki, jak i samych tablic. Pierwszą, drewnianą kapliczkę ufundował w tym miejscu prawdopodobnie mieszczanin andrychowski, Antoni Probanowski (1713-1803)¹. Uległa ona zniszczeniu podczas wielkiego pożaru Andrychowa w 1893 r.². Miejscowe społeczeństwo odbudowało kapliczkę, tym razem już murowaną, jako wotum dziękczynne za ocalenie pozostałych zabudowań miasta. Otoczona czterema kasztanami kapliczka dodawała miasteczku uroku i przetrwała aż do kwietnia 1940 r., gdy Niemcy zmusili Żydów do jej zburzenia. Przetrwała jedynie figurka Św. Floriana, dziś przechowywana w Izbie Regionalnej TMA.

Dobrze się stało, iż tablice nie zostały wmurowane w ściany kapliczki, bo wówczas z pewnością nie mogłyby być po kryjomu zabrane i ukryte. A tak się właśnie stało, bo jakiś dzielny andrychowski patriota, przewidując dewastacje kapliczki, zabrał je i zaniósł ówczesnemu grabarzowi Michałowi Grządzielowi. Pan Grządziel zakopał je obok swojego domu, który mieścił się wówczas na terenie cmentarza, w miejscu gdzie obecnie znajduje się Dom Pogrzebowy. Tablice przeleżały pod ziemią aż do końca wojny.

Po wojnie w latach 50-tych na Cmentarzu Komunalnym w Andrychowie (obecna kwatery XI) został wybudowany kamienny pomnik, w który wmurowano zachowane w dobrym stanie, dwie „historyczne” już tablice. Dookoła pomnika znajduje się 21 symbolicznych krzyży.

NAPISY NA TABLICACH – LISTA POLEGŁYCH

Na początku każdej z tablic znajduje się napis: ***KU WIECZNEJ PAMIĘCI POLEGŁYM W WALKACH O WOLNOŚĆ OJCZYZNY W LATACH 1914 – 1921*** zaś na końcu jednej i drugiej napis: ***UFUNDOWAŁO SPOŁECZEŃSTWO ANDRYCHOWA I OKOLICY ZA STARANIEM ZWIĄZKU INWALIDÓW WOJENNYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIE POŚWIĘCONO I WMUROWNO W DNIU OBCHODU DWUDZIESTOLECIA ISTNIENIA ZWIĄZKU PIĘTNASTEGO SIERPNIĄ R. P. 1939***

Na tablicach wymienionych zostało 89 nazwisk poległych znamienitych synów andrychowszczyzny:

- **Z Głębowic:** Sobecki F., Waciega J.;
- **Z Inwaldu:** Grochowski Fr., Kasinek A., Kierpec J., Kierpec M., Kolber J., Mrzyglód J., Niedziółka A., Nowak M., Smolec Wł., Stuglik J.;
- **Z Nidku:** Bogunia A., Kobielski A., Szymański J., Wróbel J.;
- **Z Roczyn:** Gajczak A., Karcz J., Karkoszka J., Kuźma J., Smaza Fr.;
- **Z Sulkowic:** Bury Fr., Kiszka W., Marek J., Marek Jan, Ossowski A., Ossowski W., Żydek M.;
- **Z Wieprza:** PPR³. Bryzek Jan., Duźniak J., Nowak Fr., Płonka W., Wiercimak J.;
- **Z Zagórnika:** Legień Fr., Nowak A., Rokowski J., Rusinek M.;
- **Z Targanic:** Bizoń A., Gierałtowicz T., Okrzos A.;
- **Z Andrychowa:** ppor. Zieliński Jan⁴, Balcarczyk S., Bąkowski J., Borgosz A., Brożena L., Bury Fr., Cwiertka A., Fraś K., Fraś Fr., Gajczak J., Gibas J., Gibas K., Gondko J., Górny J., Goździewicz Wł., Gustafiak A., Janeczko Wł., Jończy Wojciech, Jura Tomasz, Karcz Fr., Kofin St., Komendera J., Komendera Fr., Króliczek F., Krystian Jan, Kuwik J., Ligus J., Magiera Jan, Mazurek J., Mazurek P., Migdałek Leopold, Nowak J., Okrzos A.,

¹ I. Żmija, *Z archiwum X Proboszcza 0008*, „Nowiny Andrychowskie” nr 7(164)/2004.

² Data wg: M. Kulezykowski, *Dwa wieki miasta Andrychowa (1767 – 1967)*, Kraków 1967

³ Najprawdopodobniej podporucznik. Na stronie internetowej Muzeum WP, na liście „Oficerowie WP 1918-1921” jest Jan Kanty Bryzek, ale w stopniu kapitana.

⁴ Na stronie internetowej Muzeum WP, na liście „Oficerowie WP 1918-1921” wymienieni są dwaj Janowie Zielińscy: ppor. piechoty, ur. 1897 i ppor. artylerii ur. 1899.

Pabiś Fr., Pająk K., Paździora I., Polak Jan, Prus J., Rychter Fr., Rokowski W., Swakoń J., Swakoń Jan, Surma J., Szlagor M., Talar A., Tyrlak W., Walusiak J., Walusiak Wł., Żywioł Jan, Zieliński Jan Podpr.

Udało się uzyskać tylko bardzo fragmentaryczne informacje na temat tego, kim byli ludzie, których nazwiska widnieją na tablicach. Jednym z tych bohaterskich, poległych na wojnie żołnierzy był Ludwik Brożyna, który na tablicy widnieje jako Brożena L.⁵ Z zawodu był on siodlarzem. Ożenił się z andrychowianką z domu Chmiel. Był wielkim elegantem, lubił chodzić z laseczką. Miał troje dzieci, dwóch synów i córkę. Jeden z jego synów, także Ludwik, był członkiem Komitetu Honorowego uroczystości. Po śmierci, L. Brożyny seniora wdowa po nim postarała się o rentę, za którą zaczęła w Andrychowie budować dom, który do dzisiaj służy rodzinie.

Podporucznik Jan Bryzek zginął pod Krosnem. Był on najprawdopodobniej agronomem w Wieprzu, starszym bratem Piotra Bryzka, który jako Wójt Gminy Zbiorowej w Wieprzu był wśród członków Komitetu Honorowego uroczystości.

W Andrychowie żyją także potomkowie Jana Magiera. Z ich wspomnień wynika, że Jan Magiera urodził się w roku 1890, a poległ jako żołnierz austriackiego 56 pułku piechoty 22 października 1914 r., podczas ataku na pozycje rosyjskie w pobliżu Dębina, zwanego wówczas, pod zaborem carskim, Iwangorodem. Świadkiem jego śmierci był uczestnik tych walk, także andrychowianin Józef Ćwierka, który wspominał, że w walkach pod Dęblinem zginął także inny mieszkaniec Andrychowa, który nazywał się Serwin. Nazwiska Serwin brak jednak na tablicach.

KTO BYŁ KIM W ANDRYCHOWIE W SIERPNIU 1939 R.?

Niewątpliwie osoby zaproszone na członków Komitetu Honorowego i Komitetu Wykonawczego obchodu 20-lecia Związku Inwalidów Wojennych R.P., stanowiły ówczesną andrychowską elitę. Autorzy spróbowali więc znaleźć nieco więcej informacji na ich temat.

Władzę w Andrychowie pełnili wówczas ludzie wybrani z list Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem. W mieście nie brakowało też organizacji chrześcijańskich, działały np. Stowarzyszenie Katolickiej Młodzieży „Oświata i Praca”, oraz dwa chrześcijańskie związki zawodowe: pracowników przemysłu włókienniczego i przemysłu drzewnego.

Z drugiej strony ok. 500 członków zrzeszała Polska Partia Socjalistyczna⁶, a ponadto istniał Związek Zawodowy Klasowy Robotników Przemysłu Włókienniczego i oddział Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych. Dowodem mądrego pluralizmu organizatorów uroczystości było więc zaproszenie do udziału w Komitecie Honorowym uroczystości socjalistów Adolfa i Józefa Prusa.

Charakterystyka osoby podana w zaproszeniu

Uzupełnienia, które udało się uzyskać obecnie

Babuchowski E.,
Prezes Kat. Stow. Męż.

Edmund Babuchowski. Komendant Straży Miejskiej.
W roku 1929 był ponadto Komendantem Ochotniczej
Straży Pożarnej⁷

Babińska Helena

Helena Babińska (1912-2008), absolwentka
Seminarium Nauczycielskiego, wybitna sportsmenka
(lekkooletka). W 1940 r. wyszła za mąż za Tadeusza
Pietrzyka, długoletniego nauczyciela Szkoły nr 1.

Dr Bednarowski Aleks.

Dr Aleksander Bednarowski. Sędzia (w okresie

⁵ Według informacji uzyskanych od wnuczki L. Brożyny nazwisko było prostowane sądownie.

⁶ Liczbę taką podaje, opierając się na danych Starosty Wadowickiego z 1924 r. Por. A. Nowakowski, *Zarys dziejów „Sokoła” w Andrychowie i Choczni*, Wadowice 2007.

⁷ Księga adresowa Polski (wraz z wolnym miastem Gdańskiem) dla handlu, przemysłu, rzemiosła i rolnictwa 1929. Towarzystwo Reklamy Międzynarodowej Warszawa.

międzywojennym w Andrychowie istniał Sąd Powiatowy, a w Wadowicach – Sąd Okręgowy⁸)

Bizoń Jan
Prez. Chrześć. Zw., Zaw.

Jan Bizoń (1903-1986), z zawodu rymarz i tapicer, pracownik Zakładów Cieczowiczka. Podczas II Wojny konspirator AK.

Hr. Bobrowska Róża

Hr. Róża Bobrowska de domo Męcinińska (1880-1952). Wdowa po Stefanie, właścicielu dóbr andrychowskich i burmistrzu w latach 1908-1920 i 1927-1931. Filantropka, Członek-założyciel i wiceprezes Katolickiego Stowarzyszenia Ochronki⁹

Brożena L.
Prez. Kat. Stow. Młodz. Męsk.

Ludwik Brożyna¹⁰ (1917-1992), z zawodu ślusarz, czynny sportowiec, po wojnie działacz K.S. „Beskid”. Jego ojciec poległ w I Wojnie Światowej i jego nazwisko znajduje się na tablicy

Bryksa Stefan

Stefan Bryksa (1903-1945). Zdał maturę w Gimnazjum w Wadowicach w 1924 r. Był Sekretarzem Urzędu Miejskiego w Andrychowie

Bryzek Piotr
Wójt Gminy Zbior. w Wieprzu

Piotr Bryzek, ur. 1900, najprawdopodobniej zamordowany w Wieprzu 1940 r. Jego starszy brat poległ w I Wojnie Światowej i jego nazwisko znajduje się na tablicy

Buda Wł. Prez. K.S. Andrychovia

Władysław Buda (1904-1981) Buchalter z zawodu, długoletni pracownik i prokurent Zakładów Cieczowiczka. Po wojnie jeden z pionierów odbudowy zakładów AZPB, był w AZPB dyrektorem administracyjnym, naczelnym i inwestycyjnym. W 1958 r. przeniósł się do Warszawy¹¹. Mieszkał na rogu ul. Traugutta i Słowackiego, w domu, który odkupiła od niego rodzina Peszków.

Bylica Anna,
Prez. Kat. Stow. Kobiet

Anna Bylica (1893-1978) W 1932 r., po śmierci męża Franciszka, który był piekarzem, uzyskała tytuł mistrza piekarskiego i prowadziła istniejącą do dzisiaj piekarnię

---

⁸ Patrz przypis 7.

⁹ Sprawozdania Katolickiego Stowarzyszenia Ochronki w Andrychowie za rok 1907, 1910 i 1911, oraz: M. Biel-Pająkowska, *W służbie Matce Boga i dzieciom*, cz I i II. „Nowiny Andrychowskie” nr 9(70) i 10 (71)/1996.

¹⁰ Patrz przypis 5.

¹¹ F. Penkala, *Kto pamięta Władysława Bude*, „Nowiny Andrychowskie” nr 3 (196)/2007.

Chlebowski A. Prez. Tow. Czytelnia	Antoni Chlebowski (1873-1941), urzędnik pocztowy, działacz społeczny. Wieloletni skarbnik, a potem prezes Towarzystwa „Czytelnia”. Prezes i Członek Honorowy Katolickiego Stowarzyszenia Ochronki
Dr Cholewka St.	Dr Stanisław Cholewka (1867-1945), adwokat
Ksiądz Chowaniec Wł.	Ks. Władysław Chowaniec , ur. 1908, wikary w Andrychowie 1933-1935 (potem być może był tu katechetą)
Dyr. Dalewska W.	Wiktoria Dalewska (1883-1966). W latach 1925-39. oraz 1945-51 Dyrektorka Szkoły Żeńskiej (po wojnie S.P. Nr 2). Honorowa Obywatelka Miasta Andrychowa ¹² . Pierwsza w Andrychowie kobieta – Radna Miejska
Donaś J. Prez. Zw. Emerytów	Józef Donaś (1867-1945). Organista. Osoba o tym samym nazwisku była w latach 1927-1932 asesorem w Radzie Miejskiej, a w latach 1932-1934 – Wice Burmistrzem
Inż. Czczowiczka	Najprawdopodobniej inż. Edwin Czczowiczka , jeden z czterech braci – właścicieli Pierwszej Galicyjskiej Tkalni Mechanicznej Bracia Czczowiczka, później firmy Bracia Czczowiczka Andrychów (ABC), po wojnie przekształconej w AZPB Andropol ¹³ . Inż. E. Czczowiczka był jednym z fundatorów „Domu Zdrowia” w Targanicach ¹⁴
Faber Henryk	Henryk Faber Cholewkarz. Członek istniejącego od XIX w. Cechu zjednoczonych rękodzielników szewców, garbarzy, siodlarzy, rymarzy i rękawiczników miasta Andrychowa. Dyplom mistrzowski uzyskał w r. 1921 ¹⁵
Förster August Nacz. Straży Fabr.	August Förster Naczelnik Straży Pożarnej w Zakładach Czczowiczka. Jako Niemiec był w czasie II Wojny Światowej naczelnikiem OSP w Andrychowie ¹⁶

¹² *Jubileusz Szkoły Podstawowej nr 2 im. Marii Konopnickiej w Andrychowie 1889/1890 – 1999/1990*, praca zbiorowa, Andrychów 2000.

¹³ J. Zembroń, *Raptularz andrychowski; przemysł miejscowy XX wieku*, Andrychów 2002.

¹⁴ *Andrychów w walce z gruźlicą. Wydano w związku z uroczystością 10-lecia Towarzystwa Przeciwgruźliczego w Andrychowie*, Drukarnia „Sztuka” w Krakowie 1937.

¹⁵ M. Skrzypiec, Folder Wystawy z cyklu *Moja Mała Ojczyzna; Andrychowskie tradycje rzemieślnicze. Cz. II. „Usługi i zasługi”*. TMA Andrychów 2009.

Inż. Franta M.	Nie udało się uzyskać żadnych informacji
Fryś Fr., Wiceburm.	Franciszek Fryś młodszy (1900-1955). Piekarz, spadkobierca istniejącej od 1877 r., najstarszej w Andrychowie piekarni,. Działacz społeczny i sportowy. W latach 1927-1928 Sekretarz OSP w Andrychowie. Członek Podkomitetu W.F i P.W., zrzeszającego budowniczych basenu kąpielowego. Od 1935 r. Vice Burmistrz u boku Adama Wietrznego. Podporucznik rezerwy W.P. kombatan I Wojny Światowej i Kampanii 1920 r. Posiadacz Odznaki Pamiątkowej Więźniów Ideowych z lat 1914-1921.
Dr Gerstmann Al.	Nie udało się uzyskać żadnych informacji
Hojny Michał	Michał Hojny (1879-1954), rzeźnik i masarz. Był ostatnim przed wojną Starszym istniejącego od r. 1886 „Cechu rzeźniczego, skupiającego także masarzy, oberżystów i garbarzy pod nazwą rzeźniczego andrychowskiego” ¹⁷ .
Jarosz A., Prez. Pow. Koła Zw. Inw. Woj. w Wadowicach	Nie udało się uzyskać żadnych informacji
Ks. Kasprzyk K.	Ks. Kazimierz Kasprzyk , ur. 1907, wikary w Andrychowie 1937-1945
Inż. Kański Tad.	Inż. Tadeusz Kański „Mierniczy przysięgły” ¹⁸ Członek Podkomitetu W.F i P.W., zrzeszającego budowniczych basenu kąpielowego.
Kreczmer J., Prez. Kółka Roln.	Józef Kreczmer (1899 – 1974), technik mechanik, pracownik tartaku. Działacz społeczny, radny. Pionier elektryfikacji Andrychowa, założyciel tutejszej Kasy Stefczyka, założyciel i honorowy prezes Kółka Rolnego.
Dr. Ksyk Stan.	Dr Stanisław Ksyk , dyrektor Sanatorium Dziecięcego (w budynku, zajmowanym obecnie przez Wojewódzki Szpital Psychiatryczny)

¹⁶ F. Kudas, Z dziejów Ochotniczej Straży Pożarnej w Andrychowie w 120 rocznicę jej statutowej egzystencji (1879-1999), oraz w 160 rocznicę rozpoczęcia działalności w mieście (1840-1999), Andrychów 1999 (maszynopis niepublikowany).

¹⁷ Patrz przypis 15.

¹⁸ Kursywą w cudzysłowie zaznaczono nazwy zakładów handlowych, rzemieślniczych i usługowych zapisane w: *Andrychów jako letnisko*, Nakładem i pod redakcją „Informatora”, gazetki ściennej Andrychowa i okolicy 1934.

Kurzyniec St., Prez. Straży Fabr.	Stanisław Kurzyniec (1906-1969). Zajmował się w zakładach Cieczowiczka sprawami administracyjnymi. Członek Podkomitetu W.F i P.W., zrzeszającego budowniczych basenu kąpielowego.
Lambert T., Nacz. Urzędu Sk. w Wadowicach	Nie udało się uzyskać żadnych informacji
Laskowski St., Nacz. Stacji	Stanisław Laskowski . Naczelnik Stacji Kolejowej w Andrychowie
Lichoniewicz Jad., op. Żeńsk. Druż. Harcerskiej	Jadwiga Lichoniewicz , Nauczycielka w Szkole Żeńskiej (po wojnie S.P. nr 2) ¹⁹
Malinka Jan	Jan Malinka (1877-1949), właściciel znanej w Andrychowie „ <i>wytwórni pieców kaflowych i wyrobów ceramicznych</i> ” ²⁰ na rogu ulic Pachla i Garncarskiej, w miejscu, gdzie obecnie jest osiedle ASM
Ks. Marszałek J.	Ks. Jan Marszałek , ur. 1907, wikary w Andrychowie w latach 1938-1942
Dr Malec Jan	Dr Jan Malec (1855-1942), adwokat, dr obojga praw, w latach 1903-1926 założyciel i Prezes Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Andrychowie ²¹ . Sekretarz Katolickiego Stowarzyszenia Ochronki ²² .
Dr Matlak St.	Dr Stanisław Matlak (1883-1939), znany andrychowski lekarz i społecznik. Naczelnny lekarz Kasy Chorych w Białej, potem w Wadowicach. Jeden z założycieli Towarzystwa Przeciwgruźliczego w Andrychowie ²³ . Był asesorem i Wice Burmistrzem. Ojciec Ferdynanda, dziadek Jacka, także lekarzy
Matuszkiewicz Fr. Prez. Pol. Zjed. Zaw.	Prawdopodobnie kierowca jedyne (!) w zakładach Cieczowiczka ciągnika, służącego do transportu surowców i wyrobów gotowych między fabryką a dworcem kolejowym
Mikołajko W.,	Wincenty Mikołajko (1900-1956), „ <i>cegielnia</i>

¹⁹ Patrz przypis 12.

²⁰ Patrz przypis 18.

²¹ G. Studnicki, *Kto był kim w Wadowicach?*, Wadowice 2004.

²² Patrz przypis 9.

²³ Patrz przypis 14.

Prez. Podof. Rezer.	i dostawa szutru ²⁴
Dyr. Nowakowski J.	Józef Nowakowski (1891-1966) nauczyciel, w latach 1932-1949 kierownik Szkoły Męskiej (po wojnie S.P. nr1) ²⁵
Dyr. Noworyta Fr.	Franciszek Noworyta . Dyrektor Tartaku
Opalko Roman Kom. Zw. Strzel.	Roman Opalko (1898-1948) Pracownik Zakładów Czczowiczka. Po wojnie jeden z pionierów odbudowy i dyrektor AZPB ²⁶ , członek Podkomitetu W.F i P.W., zrzeszającego budowniczych basenu kąpielowego.
Olejowski J., Prez. Zw. Strzel.	Józef Olejowski (1895-1976) Pracownik Zakładów Czczowiczka, legionista, kombatant I wojny światowej i kampanii 1920 r., kawaler Krzyża Niepodległości. Po wojnie jeden z pionierów odbudowy AZPB
Pabiś Elż., Prez. Koła. Gosp.	Nie udało się uzyskać żadnych informacji
Pachel Fer.	Ferdynand Pachel (1867-1946), w latach 1899-1931 nauczyciel, a w latach 1916-1931 Kierownik Szkoły Męskiej (po wojnie S.P. nr 1) ²⁷ , działacz samorządowy, radny, asesor, Honorowy Obywatel Miasta Andrychowa. Patron andrychowskiej ulicy.
Pikoń N., Zw. Majstr. Tkackich	Wincenty Pikoń (1898-1972). Był wieloletnim pracownikiem Zakładów Czczowiczka, a także członkiem zakładowej straży pożarnej
Puchała Wł., op. Mesk. Druž. Harc.	Władysław Puchała , długoletni nauczyciel Szkoły Podstawowej nr1 ²⁸
Pudło M., Nacz. Poczty	Michał Pudło (1894-1973), naczelnik Poczty. W latach 1947-1951 Prezes Ochotniczej Straży Pożarnej ²⁹ Członek Podkomitetu W.F i P.W., zrzeszającego budowniczych basenu kąpielowego.
Prus J., Prez. Kl. Zw. Robot.	Józef Prus (1906-1972) pracownik Zakładów Czczowiczka, działacz socjalistyczny
Prus A., Prez. Tow. Uniw. Robot.	Adolf Prus (1900-1985), pracownik składalni Zakładów Czczowiczka, działacz socjalistyczny

²⁴ Patrz przypis 18.

²⁵ *Dzieje i rozwój Szkoły Podstawowej nr 1 im. Tadeusza Kościuszki w Andrychowie 1791-2001*, praca zbiorowa, Andrychów 2001.

²⁶ Patrz przypis 13.

²⁷ Patrz przypis 25.

²⁸ Patrz przypis 25.

²⁹ Patrz przypis 16.

Dr Przybyło Br.	Dr Bronisław Przybyło (1891 - ?), lekarz weterynarii, kpt. rezerwy WP, uczestnik kampanii 1920 r., zaginał podczas II Wojny Światowej. Był inicjatorem budowy pierwszych odcinków kanalizacji w Andrychowie ³⁰
Mgr Ryłko M.	Mgr Marian Ryłko (1886-1964), magister farmacji, od 1919 r. właściciel najstarszej w Andrychowie apteki „Pod Opatrznością“. W latach 1925-1929 Prezes Ochotniczej Straży Pożarnej ³¹
Rauchbegg A., Kom. Żeńsk. Oddz. Zw. Strz.	Nie udało się uzyskać żadnych informacji
Rycerz, Nacz. Urzędu Sk. w Wadowicach	Nie udało się uzyskać żadnych informacji
Rupik Wł.	Nie udało się uzyskać żadnych informacji
Sordyl Maria, Prez. Kat. Stow.Ośw. i Praca	Nie udało się uzyskać żadnych informacji
Sordyl Wł., Nacz. Straży Poż.	Władysław Sordyl (1889-1957) „ <i>koncesjonowany budowniczy i zaprzysiężony rzeczoznawca sądowy</i> ” ³²
Smaza J., Prez. Stow. Byłych Wojsk.	Józef Smaza (1877-1950) „ <i>Koncesjonowany majster ciesielski, specjalność budowa willi i domów drewnianych</i> ” ³³
Skrzyński Fr., Prez. Pol. Zw. Zaw. Rob.	Nie udało się uzyskać żadnych informacji
Ks. Suliński Jan	Ks. Jan Suliński , ur. 1905, wikary w Andrychowie 1936-1939
Stuglik Alojzy, Prez. Pol. Tow. Gimn. Sokół	Alojzy Stuglik 1869-1964, długoletni właściciel zakładu fotograficznego w Andrychowie, stworzył fotograficzną kronikę miasta
Semkara Fr., Kom. R.K.U. w Wadowicach	Nie udało się uzyskać żadnych informacji
Szczerski Tad., Prezes. Krak. Kongr. Kup.	Tadeusz Szczerski (1894-1948), właściciel „ <i>składu węgla, składu żelaza i wytwórni wyrobów drzewnych</i> ”

³⁰ E. Prus-Bizoń, *Ludzie, miejsca, przedmioty*, cz. VII i VIII, „Nowiny Andrychowskie” nr 4(175) i 5(176), maj, czerwiec 2005.

³¹ Patrz przypis 16.

³² Patrz przypis 18.

³³ Patrz przypis 18.

Ks. Kanonik Tatara Klemens

Ks. Kanonik Klemens Tatara (1882-1959) wikary
w Andrychowie 1921-1923, proboszcz 1923-1959

Weber Alf.

Alfred Weber (1897-1962), ekonomista, długoletni pracownik
zakładów Cieczowiczka. Skarbnik Zarządu Towarzystwa
Przeciwgruźliczego w Andrychowie³⁵. Sportowiec i turysta,
działacz sportowy, zapalony ogrodnik – amator, fotoamator.
Główny Księgowy AZPB w latach 1945-1947³⁶.
Porucznik rezerwy WP

Wietrzna H.,
Prez. Rodz. Rez.

Helena Wietrzna 1902-1977), działaczka społeczna
i sportsmenka, żona Burmistrza Adama Wietrznego

Dr Wietrzna Wład.

Władysława Wietrzna(1908-1998), dr medycyny,
żona Apolinarego

Inż. Wietrzny Tad.

Inż. Tadeusz Wietrzny (1896-1969), przed wojną
właściciel „młyna motorowego”³⁷, który znajdował się tam,
gdzie obecna siedziba Banku Spółdzielczego.
Przed wojną projektant wielu miejskich inwestycji.
Po wojnie pracował w WSW „Andoria”

Dr Wietrzny Ap.,
Prez. Zw. Oficerów Rez.

Apolinary Wietrzny (1899-1976), lekarz medycyny.
Podporucznik rezerwy WP

Burm. Wietrzny Adam,
Prezes K.S. Beskid

Adam Wietrzny (1897-1973), prawnik, sportowiec,
działacz samorządowy i sportowy, w latach 1935 – 1939
Burmistrz Andrychowa. Za jego kadencji skanalizowano miasto
oraz wybudowano basen kąpielowy. Członek Podkomitetu W.F
i P.W., zrzeszającego budowniczych basenu kąpielowego.
Patron andrychowskiej alei. Podporucznik rezerwy WP

Wcisło Jan,
Kom. P.P.P.

Jan Wcisło, przodownik Policji, komendant
Posterunku Policji Państwowej.
Ur. 1892, zginął w hitlerowskim obozie
Auschwitz-Birkenau w 1942 r.

Walczak J.,
Wójt Gm. Zbior. Andrychów

Nie udało się uzyskać żadnych informacji

---

³⁴ Patrz przypis 18.

³⁵ Patrz przypis 14.

³⁶ Patrz przypis 13.

³⁷ Patrz przypis 18.

Dr Weber Rudolf

Najprawdopodobniej **Dr Rudolf Weber**.

Ur. 1889, Sędzia, porucznik rezerwy WP

Inż. Zagórski St.

Inż. Stanisław Zagórski. Pracownik PKP

Zygmuntowicz St.

Stanisław Zygmuntowicz (1880-1966), pracownik Urzędu Skarbowego, w Makowie, Andrychowie i w Wadowicach. Działacz samorządowy, radny, członek „Czytelni”. Zapalony ogrodnik – amator i pszczelarz, nieprofesjonalny malarz, reżyser przedstawień amatorskich

KOMITET WYKONAWCZY

Charakterystyka osoby podana w zaproszeniu

Uzupełnienia, które udało się uzyskać obecnie

Antecki Franciszek

Franciszek Antecki (1896-1978), kierownik na tartaku, mieszkał w Sułkowicach

Czuba Alojzy

Alojzy Czuba (1895-1975), porucznik rezerwy WP, kombatant I Wojny Światowej, właściciel gospodarstwa rolnego. Wraz z żoną prowadził, istniejący do dziś przy ul. Beskidzkiej, zakład betoniarski „wyrób dachówki cementowej, rur i kręgów studziennych”³⁸

Kurzyniec St.

Informacje o Stanisławie Kurzyńcu podano powyżej

burmistrz Wietrzny Adam

Informacje o Adamie Wietrznym podano powyżej

Zieliński Aleksander

Aleksander Zieliński, 1896-1970, urzędnik pocztowy, andrychowski lider Towarzystwa „Strzelec”, porucznik rezerwy WP. Jako kombatant I Wojny Światowej otrzymał koncesję i był właścicielem restauracji³⁹

ZAKOŃCZENIE

Autorzy pragną bardzo podziękować Mieszkańcom Andrychowa, którzy pomogli w ustalaniu informacji o wojennym i powojennym losie tablic, a także o członkach Komitetu Honorowego i Komitetu Wykonawczego uroczystości. Przepraszając za ewentualne popełnione pomyłki, autorzy równocześnie proszą o sprostowanie lub uzupełnienie tych informacji na adres: Izba Regionalna Ziemi Andrychowskiej, 34-120 Andrychów Rynek 69, lub na adres internetowy: afrys@poczta.onet.pl.

---

³⁸ Patrz przypis 18.

³⁹ Patrz przypis 7.

WYKORZYSTANE PUBLIKACJE

- Andrychów jako lotnisko*, Nakładem i pod redakcją „Informatora”, gazetki ściennej Andrychowa i okolicy 1934
- Andrychów w walce z gruźlicą. Wydano w związku z uroczystością 10-lecia Towarzystwa Przeciwgruźliczego w Andrychowie*, Drukarnia „Sztuka” w Krakowie 1937
- M. Biel-Pająkowska, *W służbie Matce Boga i dzieciom*, cz. I i II. „Nowiny Andrychowskie” nr 9(70) i 10 (71)/1996
- Dzieje i rozwój Szkoły Podstawowej nr 1 im. Tadeusza Kościuszki w Andrychowie 1791-2001*, praca zbiorowa, Andrychów 2001
- Jubileusz Szkoły Podstawowej nr 2 im. Marii Konopnickiej w Andrychowie 1889/1890 – 1999/1990, praca zbiorowa, Andrychów 2000*
- Księga adresowa Polski (wraz z wolnym miastem Gdańskiem) dla handlu, przemysłu, rzemiosła i rolnictwa 1929, Towarzystwo Reklamy Międzynarodowej Warszawa
- F. Kudas, *Z dziejów Ochotniczej Straży Pożarnej w Andrychowie w 120 rocznicę jej statutowej egzystencji (1879-1999), oraz w 160 rocznicę rozpoczęcia działalności w mieście (1840-1999)*, Andrychów 1999 (maszynopis niepublikowany)
- M. Kulczykowski, *Dwa wieki miasta Andrychowa (1767 – 1967)*, Kraków 1967
- A. Nowakowski, *Zarys dziejów „Sokoła” w Andrychowie i Choczni*, Wadowice 2007
- F. Penkala, *Kto pamięta Władysława Budę*, Nowiny Andrychowskie nr 3 (196)/2007
- E. Prus-Bizoń, *Ludzie, miejsca, przedmioty*, cz. VII i VIII, „Nowiny Andrychowskie” nr 4(175) i 5(176), maj, czerwiec 2005
- M. Skrzypiec: Folder Wystawy z cyklu *Moja Mała Ojczyzna; Andrychowskie tradycje rzemieślnicze. Cz. II. „Usługi i zasługi”*. TMA Andrychów 2009
- Sprawozdania Katolickiego Stowarzyszenia Ochronki w Andrychowie za rok 1907, 1910 i 1911
- G. Studnicki, *Kto był kim w Wadowicach?*, Wadowice 2004
- J. Zembroń, *Raptularz andrychowski; przemysł miejscowy XX wieku*, Andrychów 2002
- I. Źmija, *Z archiwum X Proboszcza 0008*, „Nowiny Andrychowskie” nr 7(164)/2004

INFORMACJA O AUTORACH

Andrzej Fryś – emerytowany inżynier mechanik, historyk – amator, autor kilkunastu opublikowanych artykułów na temat historii techniki, historii rodziny i historii Andrychowa. Członek zarządu Towarzystwa Miłośników Andrychowa.

Teresa Putek – mgr Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej. Emerytowana bibliotekarka Zespołu Szkół Zawodowych, Skarbnik Towarzystwa Miłośników Andrychowa.

Maria Skrzypiec – emerytka, Opiekun Izby Regionalnej w Andrychowie, Sekretarz Towarzystwa Miłośników Andrychowa.